

1998.

5. Флоренський П. А. Особистість і обличчя Сократа. *Питання філософії*. М., 2003. №8. с. 131.

6. Хуторський А. В. Евристичне навчання: Теорія, методологія, практика. Москва: Міжнародна педагогічна академія, 1998. 266 с.

УДК 373.2:811.161.2

Ярмолицька С.О.

методист навчально-методичного центру
психологічної служби і соціальної роботи ТОКІППО

lukovskaso@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДІАЛОГ ЯК ОСНОВА КОНТАКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГА З БАТЬКАМИ ТА ДІТЬМИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сьогодні відбувається реформування змісту освіти, а разом з тим – удосконалення методів та форм навчання. «Освітню діяльність буде організовано з урахуванням навичок ХХІ століття відповідно до індивідуальних стилів, темпу, складності та навчальних траєкторій учнів: від комунікативних типів завдань (знайти спільну мову з друзями, учителями, однокласниками, батьками, незнайомими людьми) до творчих (креативно-інноваційних)» [4, С.8]. Професійне спілкування вчителя з усіма учасниками освітнього процесу, залучення їх до його створення може допомогти вирішити це питання. Адже під час педагогічного спілкування відбувається обмін інформацією, здійснюється виховний вплив на дитину, налагоджується ефективна взаємодія між педагогом, батьками і дітьми. При цьому педагог виступає як активатор цього процесу, організовуючи його й керуючи ним. Відповідно – вдосконалює свою професійну майстерність та досягає значних успіхів в навчальній діяльності.

В науковій літературі проблемою спілкування займались ряд вчених: Б. Мещеряков, В. Зінченко, О. Бодальов, В. Грехнев, В. Кан-Калик, Б.Ломов, О. Леонтьев, О. Самойленко та ін. (розглядали спілкування як взаємодію соціальних суб'єктів), А. Добрович, А.Маркова, І.Чернокозовта ін. (вивчали окремі характеристики спілкування), Н. Волкова, І. Зязюн, Л.Савенкова та ін. (займались питанням формування стилю міжособистісної взаємодії, готовності до особистісно орієнтованого спілкування) [3; 7;10]. Дослідження педагогічного спілкування відображені у працях О. Леонтьєва, В. Грехнева, І. Зязюна, В.Кан-Калика, Л.Петровської та ін., які розглядали його як основну складову професійної творчої діяльності вчителя, як систему прийомів і навичок соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців для обміну інформацією, організації виховних впливів і взаємин за допомогою різних комунікативних засобів [7; 10, с.35]. І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривonos та ін. розглядають педагогічне спілкування як «комунікативну взаємодію педагога з учнями, батьками, колегами, спрямовану на встановлення сприятливого психологічного клімату, психологічну оптимізацію діяльності і стосунків» [7, с.200]. Тобто, педагогічне спілкування ґрунтується на взаємодії, співпраці між

педагогом, учнем і батьками, що є одним із ключових компонентів концепції Нової української школи «педагогіки партнерства» [4; 6, с.105].

Серед основних принципів «педагогіки партнерства» важливе місце належить принципу «діалог – взаємодія – взаємоповага» [4, с.14]. Адже спілкування педагога з учасниками освітнього процесу передбачає не просто взаємний обмін інформацією, а дає можливість кожному партнерові самовиразитися у спілкуванні – вступити в діалогічний контакт, оскільки умовою здійснення діалогу є «безпосередній контакт співрозмовників, кожен з яких по чергово слухає (сприймає), говорить» [3, с.175; 9]. Зокрема, І.Зязюн розглядає контакт «як особливий стан єднання педагога та учнів, що характеризується взаєморозумінням, співпереживанням і готовністю до взаємодії» [3, с.177]. Педагогічне спілкування повинно бути діалогічним, де вчитель повинен допомогти учневі і його батькам стати активними співавторами, співучасниками педагогічного процесу, спонукати їх до висловлювань своїх думок, ідей, пропозицій, вміти змінювати свою поведінку, враховуючи позицію співрозмовника і реакцією на сказане. На нашу думку, тільки за таких умов встановлюється міжособистісний контакт, в результаті якого виникає діалог, що сприяє створенню оптимальної бази для більшої сприйнятливості та відкритості учасників спілкування і отримання позитивних результатів в навчальному процесі [3; 5; 10].

«Діалогічне педагогічне спілкування – це тип професійного спілкування, що відповідає критеріям діалогу, забезпечуючи суб'єкт-суб'єктний принцип взаємодії педагога та учнів» [11, с.13]. І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. розглядають його як дію у педагогічному процесі, яка дає можливість кожному партнерові для самовираження у спілкуванні [9, с.205]. Як зазначає О.В.Болотіна, «між учасниками навчальної взаємодії відбувається не тільки діалог, а й полілог, коли кожний може взяти участь в обговоренні, послухати думку іншого, спробувати довести власні міркування і бути почутим» [1, с.2].

Педагогічне спілкування має ознаки діалогічності, якщо між співрозмовниками існує:

1. Взаємне особистісне сприйняття, відкритість у стосунках і відвертість у висловлюваннях;
2. Згода з головними змістовними положеннями взаємодії, розвиток значущих думок у подальшому спілкуванні;
3. Єдність оцінних суджень;
4. Наявність емоційного резонансу;
5. Збереження інтересу до подальшої взаємодії;
6. Високий рівень контакту очей у бесіді;
7. Узгодженість поз, міміки та інтонації у діалозі [2, с.5-6; 3, с.175-177; 7, с.205-208].

Ці критерії стосуються не лише взаємодії педагога і учнів, але й педагога і батьків.

Діалог будується через контактну взаємодію. Іван Підласий стверджує: «Без діалогічності не вийде взаємодії, оскільки будь-яка спільна діяльність

потребує уміння домовлятися, вступати в діалог. Саме наявність та якість діалогу свідчить про ступінь реалізації суб'єкт-суб'єктного підходу» [12, с.36]. Досягнення контакту як психологічної згоди можливе за умови, коли педагог обирає доцільну рольову позицію у ставленні до учнів, батьків, колег, що реалізуються в процесі взаємодії, яка приймається партнером у конкретній ситуації [3, с.179; 7, с.209]. В цьому може допомогти методика контактної взаємодії, запропонована Л.Філоновим [8; 13].

Методика контактної взаємодії – це особлива процедура діяльності педагога-ініціатора контакту, який ставить перед собою мету встановити стосунки довіри з учнями (їхніми батьками, колегами) і досягає ефективної взаємодії всупереч початковому опору співрозмовника. Головні положення методики: довірче природне спілкування; процес контактування проходить певні етапи (6 стадій) (виключення одного з них призводить до втрати контакту); процес взаємодії може розвиватися послідовно.

Отже, дана методика окреслює загальну схему дій педагога у встановленні діалогічного контакту з дітьми, батьками у випадках недовіри, у створенні комунікативного забезпечення навчання і спонукання кожного до саморозвитку і самозмін.

«Школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини» [4, с.14]. В цьому теж може допомогти методика контактної взаємодії: пошук контактів, пошук загальної теми, встановлення загальних вимог до виховання дитини (педагогічне співробітництво), зміцнення та удосконалення співробітництва в досягненні спільної мети (відносини педагога з батьками), реалізація індивідуального підходу до дитини [5, с. 125-126]. Головне у цьому випадку: для встановлення відкритих відносин і продовження діалогу дуже важливо, щоб кожна зустріч із батьками мала реальні результати. Організація регулярних зустрічей учителів, обговорення різних стратегій залучення батьків, обмін досвідом створюють підґрунтя для успішної співпраці.

Таким чином, правильно налагоджена система спілкування педагога з учнями та батьками, яка базується на контактній діалогічній взаємодії та співпраці в системі «діти – педагог – батьки», де провідна роль належить вчителю, який повинен бути готовий до контакту з учасниками освітнього процесу та бути зацікавленим у партнерстві, забезпечує комфортну доброзичливу атмосферу в закладі, залучення батьків до співтворчості та взаємодопомоги у вихованні та навчанні підростаючого покоління, допоможе вчителю поліпшити якість навчання, сприяти активізації пізнавальної діяльності учнів та розвитку їх здібностей, індивідуальних особливостей, формуванню у них ціннісних життєвих орієнтирів.

Література

1. Болотіна О.В. «Педагогіка партнерства» як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. URL: <https://vseosvita.ua/library/dopovid-pedagogika-partnerstva-ak-odin-iz-faktoriv-efektivnoi-vzaemodii-ucasnikiv-osvitnogo-procesu-76309.html>
2. Дика Н.М. Вибір стилю педагогічної взаємодії – запорука розвитку компетентної мовної особистості.

URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/2322/1/Dyka_N_MK3_GI.pdf

3. Дубінка М.М. Діалогічне педагогічне спілкування як основа суб'єкт-суб'єктної взаємодії. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Сер. : Педагогічні науки. 2012. Вип. 112. С. 173-181.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2012_112_24

4. Концепція Нової української школи. URL: <http://zakinppo.org.ua/images/2017/docs/10/konczepczyia.pdf>

5. Нагай Л. Партнерство закладу освіти і батьків як передумова розвитку особистості та успішного навчання. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2013. № 5. С.124 -130.

6. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.

URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>

7. Педагогічна майстерність: підручник/ І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. К.: Вища шк., 1997. 349с.

8. Педагогічне спілкування як діалог. Контакт у педагогічному діалозі. URL: <https://infopedia.su/4x1045.html>

9. Педагогічне спілкування як діалог. URL: https://studopedia.com.ua/1_145639_pedagogichne-spilkuvannya-yak-dialog.html

10. Психологія педагогічної взаємодії: інтегративний підхід: монографія / В.Л. Зливков, О.В. Завгородня, С.О. Лукомська, С.О. Копилов, О.В. Котух; за ред. В. Л. Зливкова, С.О. Лукомської. К.: 2019. 259 с.

11. Словник термінології з педагогічної майстерності. Полтава, 1995.

12. Стельмах А.Г. Педагогіка партнерства в освітніх округах. *Завучу. Усе для роботи*. 2018. № 5–6. С.35-38.

13. Шляхи співробітництва для стимулювання розвитку. URL: <https://studopedia.info/9-21461.html>

УДК 373.11.33:502

Яценко Д.С.

методист, в.о. завідувача лабораторії
науково-дослідного та навчально-методичного
забезпечення дисциплін еколого-природничого
спрямування ТОКІШПО
d770805@gmail.com

АВТОРСЬКА ШКОЛА ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНУ РОБОТУ ШКОЛЯРІВ.

Постановка наукової проблеми та її значення. Головним аспектом функціонування освіти на сучасному етапі має бути питання підготовки вчителя до інноваційної діяльності у сучасній школі. Ключовим завданням